

TADY JSOU PŘIPRAVENI NA ZMĚNU KLIMATU: PŘEDSTAVUJEME VÍTĚZE ADAPTERRA AWARDS

ELIŠKA VINKLEROVÁ

EKOLOGICKÁ VOZOVNA TRAMVAJÍ, KOMPLEX ZDRAVÝCH BYTŮ, PERMAFARMA A OBNOVA BRNĚNSKÉHO LESOPARKU. TO JSOU VÍTĚZOVÉ HLAVNÍCH KATEGORIÍ SOUTĚŽE ADAPTERRA AWARDS 2023 POŘÁDANÉ NADACÍ PARTNERSTVÍ, NEJVĚTŠÍ ČESKOU ENVIRONMENTÁLNÍ NADACÍ. TA JIŽ PĚT LET HLEDÁ A OCEŇUJE PROJEKTY, KTERÉ POMÁHAJÍ POSTUPNĚ PŘIPRAVIT ČESKOU KRAJINU A MĚSTA NA SUCHO, VLNY HORKA ČI PŘÍVALOVÉ DEŠTĚ.

Ing. ELIŠKA VINKLEROVÁ
Nadace Partnerství

Projekty do soutěže přihlašují obce, jednotlivci, firmy i organizace. Odborná porota je hodnotí a vybírá z nich ty nejlepší. Nadace Partnerství ve spolupráci s odborným garantem Integra Consulting následně shromáždí v inspirativní databázi příběhy všech kvalitních nápadů a řešení. Díky tomu mohou sloužit jako vzorové realizace pro další projektanty, stavebníky či zastupitele obcí po celé České republice. Letošní ročník soutěže zakončila výroční konference, jejímž letošním tématem bylo „Posílení ochrany stromů ve městě“. Vítěze letošního ročníku soutěže, inspirativní databázi téměř 200 projektů a záznam z konference najdete na adapterraawards.cz.

VÍTĚZNÉ PROJEKTY V JEDNOTLIVÝCH KATEGORIÍCH A HODNOCENÍ ODBORNÉ POROTY

Kategorie Náš domov - Green Port Strašnice

Udržitelné pasivní domy mohou urbanisticky zapadat i do centra města. Tři takové s celkem 156 „zdravými byty“ vznikly na místě původního sídla České námořní plavby v pražských Strašnicích. Novostavba Green Port Strašnice zaujme využitím přírodních materiálů, zelenými střechami, množstvím zeleným ploch i komunitními prostory pro setkávání, odpočinek a městské zahradničení. Domy zahrnují také vybavení pro cyklisty – servisní stanice, myčky kol či stojany. Pomyslnou „udržitelnou“

Náš domov - Green Port Strašnice. Foto Vojtěch Herout, Nadace Partnerství – Adapterra Awards.

Volná krajina – Regenerace půdy a krajiny Jagava Permafarmy. Foto Vojtěch Herout, Nadace Partnerství – Adapterra Awards.

Pomocí pečlivého návrhu vytvořili autoři celou řadu prvků, které zachycují vodu v krajině, akumulují živiny, poskytují stín a vlhkost pro ochlazení krajiny. Tím eliminují větrnou a vodní erozi půdy, brání vysušování větrem a přináší bohatou diverzitu v rostlinné a živočišné říši.

Na farmě se hospodaří v ekologickém režimu s důrazem na celistvost a přirozenost způsobu péče o půdu a krajinu. Autoři využívají zkušeností z permakultury, regenerativního, biodynamického a organického zemědělství.

Hodnocení poroty: Jedná se o vzácný příklad využití progresivních metod ekologického zemědělství. Zvláště cenný a ojedinělý je důraz na zlepšení kvality půdy. Spojení podnikatelského ducha se zodpovědnou péčí o krajinu, půdu a okolí, které přináší ekonomické i ekologické výsledky.

Kategorie Pracovní prostředí – Modernizace vozovny Slovany

V roce 2023 dokončili Plzeňské městské dopravní podniky jednu z největších stavebních výzev za posledních několik desetiletí – rekonstrukci tramvajové vozovny Slovany. Celkový přístup k přestavbě vycházel z myšlenky, že pokud chce město zachovat areál vozovny na stávajícím místě, musí omezit jeho negativní důsledky pro okolí a přebudovat zastaralý areál na moderní základnu pro veřejnou dopravu. Nový areál vybudovaly v duchu modrozelené infrastruktury a odpovědného nakládání

třešničku na dortu představují ptačí budky pro hnízdění rorýsů umístěné na fasádě jednotlivých domů.

Cílem developera bylo vytvořit bydlení s výborným tepelným, akustickým i světelným komfortem, které ale zároveň co nejméně zatíží přírodu. Projekt svými technologiemi a opatřeními pomáhá snižovat energetickou spotřebu, zadržovat a využívat dešťovou vodu, omezovat přehřívání zástavby, rozšiřuje městskou zeleň, podporuje zachování biodiverzity. Zároveň díky společnému parku přispívá k vytvoření sousedské komunity a motivuje obyvatele, aby se setkávali.

Hodnocení poroty: Investorovi JRD Development se podařilo vybudovat kvalitní developerský projekt se zaměřením na udržitelnost. Kromě rekuperace bylo kladně hodnoceno zadržování dešťové vody a její využití pro zálivku či práce s povrchy k umožnění zasakování vody.

Kategorie Volná krajina – Regenerace půdy a krajiny Jagava Permafarmy

Od zdravé půdy a rostlin, kvality vody přes způsob péče o krajinu a její plody, k řemeslům, vzdělávání a podnikání. Vše s nejvyšším důrazem na soulad s přírodou. Ta, pokud má připravené podmínky a dostatek času, najde způsob nejlepšího fungování sama. Takto funguje Jagava Permafarma. Jako funkční celek využívající často jedno-

duchá opatření, která zajistí dlouhodobou ekologickou i ekonomickou stabilitu.

Cílem projektu je hospodařit v co největší shodě s přírodou. Většina opatření směřuje k obnovení dynamické rovnováhy a tím k vyvažování klimatických rizik. Klíčovým prvkem je zadržování vody v krajině díky zvýšení organické hmoty v půdě. Na farmě je celoročně ponechán pokryv půdy, což zamezuje vzniku tepelného ostrova, který vzniká na polích po sklizni v období sucha.

Pracovní prostředí – Modernizace vozovny Slovany. Foto Vojtěch Herout, Nadace Partnerství – Adapterra Awards.

Zastavěná území – Obnova lesoparku Čertova rokle v Brně-Lesnė. Foto Vojtěch Herout, Nadace Partnerství – Adapterra Awards.

s dešťovou vodou. Zahnuje 13,5 tisíc m² zelených extenzivních střeš, myčku pro ekologické mytí tramvají, snížení hlukové zátěže pro okolní zástavbu a množství spotřebované energie. V neposlední řadě vytvořily moderní zázemí pro zaměstnance.

Rekonstrukce vozovny brala ohled na budoucí podmínky ve městě související s klimatickou změnou a zvolenými řešeními se snaží zamezit vzniku tepelného ostrova a zlepšit nakládání s dešťovou vodou. Díky zadržování, sbírání a využití srážkové vody k mytí tramvají a na zálivku ozeleněných částí budovy se omezuje její odtok z vozovny a snižuje zatížení kanalizační sítě. Z ekonomického hlediska lze hovořit o úspoře financí, protože díky opatření klesá spotřeba pitné vody.

Hodnocení poroty: Zodpovědný přístup k výstavbě v centru města, který má značný vliv na omezení tepelného ostrova. Vedle plošně rozsáhlé realizace zelených střeš na halách vozovny hodnotíme velmi pozitivně komplexnost projektu z hlediska nakládání s dešťovou vodou.

Kategorie: Zastavěná území – Obnova lesoparku Čertova rokle v Brně-Lesnė

Lesopark Čertova rokle je důležitou ucelenou zelenou plochou v severní části Brna – na sídlišti v Lesnė. V posledních letech však zdejší zeleni dávaly zabrat extrémní sucha spojená s vysokými teplotami. Porosty začaly hromadně odumírat, neměly

dostatek vody a likvidoval je kůrovec. Díky technickým opatřením na zadržení vody i výsadbám se podařilo stav zlepšit. Úpravy ploch vnesly do lesoparku určitý řád a klid, dokončená místa lákají maminky s kočárky k procházkám, ke společnému cvičení, učitelky s dětmi k pozorování ptáků a jiných zvířat. Park opět nabízí městskému člověku kontakt s přírodou, na který se v dnešní době tak trochu zapomíná.

Čertova rokle představuje rozsáhlou plochu o rozloze zhruba 12 ha a poskytuje Brnu významnou urbanistickou, mikroklimatickou

a ochrannou funkci. Cílem projektu bylo kombinací technických opatření a sado- vých úprav zajistit, aby se zpomalil odtok vody z lokality a zajistit její co největší vsáknutí do půdy. Díky tomu bude moci zadržovanou vodu plně využít vegetace. Minimalizoval se díky tomu i problém s erozí půdy. U stromů se pak podařilo zajistit jejich provozní bezpečnost, prodloužit jejich životnost, zastavit v lesoparku kalami- tní výskyt mnoha škůdců. Park se po obnově opět stal místem pro odpočinek, sport a hraní dětí, setkávání přátel a pořádání kulturních akcí.

Hodnocení poroty: Představuje komplexní přístup řešení obnovy důležité plochy zeleně na základě mnoha provedených průzkumů a kooperace odborníků. Porota ocenila rychlou realizaci a systematickou snahu o vytvoření stabilních, víceneračních a druhově pestrých porostů. Inspirativní v takto intenzivně využívané lokalitě se může stát pravidelná komunikace projektanta s občany.

Tento projekt získal také **Cenu sympatie**, kterou uděluje veřejnost. Hlasování se v letošním roce zúčastnilo 8 100 hlasujících. Vítězný projekt má 1 534 hlasů.

ZVLÁŠTNÍ UZNÁNÍ POROTY ZÍSKALY TYTO TŘI PROJEKTY:

Dům s pečovatelskou službou Harmonie

Aby něco nového a užitečného vzniklo, nemusíme bourat staré. Dokazuje to obytný dům s pečovatelskou službou

Dům s pečovatelskou službou Harmonie. Foto Vojtěch Herout, Nadace Partnerství – Adapterra Awards.

Tradiční hospodaření v srdci Bzenecké Doubravy. Foto Vojtěch Herout, Nadace Partnerství – Adapterra Awards.

v Ostravě-Porubě, s přilehlou služebnou městské policie. Městský obvod se pro zajištění chybějícího moderního bydlení pro seniory rozhodl využít chátrající dům v dlouhodobě problematické a sociálně vyloučené lokalitě, ale s dobře dostupnou infrastrukturou. Vznikla zde nízkoenergetická budova s 23 byty, recepcí a společenskou místností i atrium s množstvím zeleně, místy k posezení, hraní i cvičení. Z hlediska adaptací na změnu klimatu se areál může pochlubit množstvím zelených střech, přeměnou betonových ploch na zelené, kde se voda může zasáknout, výsadbou stromů či propustnými parkovacími plochami.

Rekonstrukcí pustnoucí budovy se vytvořil prostor nejen esteticky kvalitní, ale zároveň začleňující seniory i obyvatele vyloučené lokality do života městské části. Vzniklo místo pro setkávání různých věkových skupin, vhodné pro trávení volného času, které zároveň reaguje na dopady změny klimatu. Díky zeleným střechám, zeleni či vodnímu prvku s cirkulující vodou se zlepšilo zdejší mikroklima. Propustné plochy zase umožňují zasakovat dešťovou vodu a předcházet usychání zeleně. Významným krokem z hlediska udržitelnosti bylo navíc zachování samotné budovy a snížení její energetické náročnosti z původního F (velmi nehospodárná) na B (velmi úsporná).

Hodnocení poroty: Za rozhodnutí k přeměně stávajícího domu místo nové výstavby a zvelebení vyloučené lokality. Z hlediska adaptací pak za zelenou střechu

a proměnu zpevněných ploch na zasakovací. Projekt je demonstrativní, což bývá v sociální sféře méně obvyklé.

Tradiční hospodaření v srdci Bzenecké Doubravy

Kde jinde se učit o adaptacích na vlny veder a dlouhodobá sucha než v oblasti nazývané Moravská Sahara? Na rodinné farmě Habánský dvůr pracují na opatřeních již více než 20 let. Místní krajina řeší ale tento problém od nepaměti. Rodina Blahuškova hospodaří na pozemku vlastními silami tak, aby svou péčí co nejvíce respek-

tovala okolní krajinu. Zohledňují rozdílné podmínky místních stanovišť a podle nich vybírají vhodný typ hospodaření. Na rodinných farmách v Rakousku se učili nejen jak farmařit, ale také jak obnovit vztah lidí k půdě a krajině. Podporují místní komunitu a folklor. Ten hlavní, kdo však může pomoci české krajině, je český zákazník – nákupem výrobků od místních farmářů.

Krajina v lokalitě Růdník u Vacenovic leží v nejsušší a nejteplejší oblasti České republiky. Opatření projektu proto směřují k omezení přehřívání krajiny a jejímu vysušování, zamezení rychlého odtoku vody z krajiny a odparu srážkové vody. Dalším zásadním problémem oblasti je větrná eroze, kterou zmírnila vysazené větrolamy a rozptýlená zeleň.

Hlavním cílem projektu je provozování trvale udržitelného ekologického hospodářství, které citlivě využívá konkrétních místních podmínek a je lépe adaptované na sucha, které se změnou klimatu ještě prohlubuje. S tím úzce souvisí revitalizace okolní krajiny, dříve postižené intenzivním zemědělstvím, monokulturním lesnictvím, ztrátou biotopů, a zvýšení její rozmanitosti.

Hodnocení poroty: Komplexní přístup k péči o krajinu a půdu. Projekt zohledňuje místní podmínky na rozsáhlém území, zahrnuje realizaci mnoha dílčích opatření, která mají dohromady výrazný efekt na zadržení vody v krajině, snížení eroze, zvýšení biodiverzity díky vytvoření různých biotopů, a zároveň potenciál pro pozitivní hospodářský výsledek.

Obnova údolní nivy řeky Kyjovky. Foto Vojtěch Herout, Nadace Partnerství – Adapterra Awards.

Obnova údolní nivy řeky Kyjovky

Bohuslavické údolí je krajinou, ve které mohou návštěvníci v přímém přenosu sledovat, jak se navrácí ke svému původnímu rázu údolní nivy s mokřady a tůňemi. Zazeleňuje se a vrací se do ní typické druhy ptáků a obojživelníků. To je výsledek filantropického projektu Petra a Viery Holečkových. Impulsem jim bylo shledání s místní pamětnicí, bývalou učitelkou. Seznámila je s tím, jak vypadalo území před zásahem kolektivního zemědělství. Manželé inspirováni setkáním se rozhodli investovat do přeměny lokality o rozloze 10 ha energii, vlastní pozemky i prostředky.

Mokřady, které se po dlouhá staletí na území rozprostíraly, nahradilo pole se systémem meliorací, což vedlo ke kolísání spodních vod (zejména v horkých létech) i značnému snížení druhové bohatosti lokality. Díky realizaci projektu došlo jednak k lepšímu zadržování vody a snižování teploty okolní krajiny, jednak ke zvýšení protipovodňové ochrany při vyšších průtocích. Kyjovka se totiž může vylít z koryta, voda protékající záplavovým územím vteče do nádrží, čím se zmírní povodňová vlna.

Hodnocení poroty: Návrat údolní nivy k jejím původním přirozeným podobě a funkci je v dnešní kulturní krajině problematický a často těžko dosažitelný. V údolí Kyjovky se úspěšně podařilo realizovat opatření pro zadržení vody v období sucha i zpomalení odtoku v případě přívalových srážek. Oceňujeme vlastní iniciativu a výdrž při

realizaci i navzdory byrokracii a komplikacím při jednání s orgány veřejné správy.

PARTNERSKÉ OCENĚNÍ: CENA KIA „SOULAD ČLOVĚKA S PŘÍRODOU“**Hospodaření s vodou v Toulcově dvoře**

Kdo by hledal mokřad s mnoha vzácnými a ohroženými druhy živočichů, dvě tůně, dešťové jezírko s kaskádami, lužní les a celkově přírodě blízké prostředí uprostřed pražské zástavby? Kořeny památkově chráněného Toulcova dvora, pojmenovaného po jeho posledním hospodáři, sahají až do 14. století. Po znárodnění, kdy v něm sídlilo zemědělské družstvo a došlo k mnoha nevhodným úpravám, si ho v 90. letech pronajala a ujala se ho nezisková organizace. Na 10 ha plochy zde provozuje farmu s domácími zvířaty původních českých plemen, jízďárnu, zahradnictví, ubytování, zdravou jídelnu, ekologické obchůdky, mateřskou školu Semínko, rodinné centrum Mateřídouška či vzdělávací programy. Od roku 1996 zde budují systém šetrného hospodaření s vodou, jak v zastavěných prostorech, tak v přírodní části areálu.

Posláním Toulcova dvora je inspirovat veřejnost k odpovědnému vztahu k přírodě. Provázaný systém opatření zmírňuje nepříznivé dopady sucha i přívalových srážek, umožňují zadržování vody při povodních a přispívají k ochlazení městského prostředí. Mokřad, tůně a další biotopy podporují biodiverzitu lokality – návštěvníci zde mohou zahlédnout střevlíkovité brouky,

ohroženého zavíječe bahenního, skokany hnědé i skřehotavé, kuřky ohnivé, ropuchy zelené i obecné či ledňáčka říčního. V neposlední řadě také plní rekreační a vzdělávací funkci a umožňuje Pražanům vycházky do přírodě blízkého prostředí uprostřed městské zástavby.

Hodnocení partnera: Projekt, který představuje přírodě blízké prostředí uprostřed pražské zástavby. Společnost Kia Czech na něm ocenila, že svým hospodařením inspirovat a zapojuje širokou veřejnost k odpovědnému vztahu k přírodě.

Hospodaření s vodou v Toulcově dvoře. Foto Vojtěch Herout, Nadace Partnerství – Adapterra Awards.